

Методичні рекомендації щодо викладання предмета «Культура добросусідства» в 5 класах

Предмет «Культура добросусідства» для 5–6 класів є складником наскрізного курсу «Культура добросусідства», програми якого розроблені для різних ланок освіти – від дошкілля до освіти дорослих. Він спрямований на розвиток освіти впродовж життя, демократизацію освітнього середовища, підтримку міжкультурної і миротворчої освіти та широкої соціальної інклюзії в Україні. Пропонований зміст програми і методичних рекомендацій ґрунтується на базових знаннях соціальної і здоров'язбережувальної галузі і змісті наскрізного курсу «Культура добросусідства».

Програму предмета «Культура добросусідства» для 5–6 класів розроблено згідно з вимогами Державного стандарту базової середньої освіти та рекомендовано до використання наказом Міністерства освіти і науки України № 795 від 12.07.2021 р.

Методичні рекомендації щодо викладання «Культури добросусідства» базуються на «Методичних рекомендаціях щодо особливостей організації освітнього процесу в 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» для закладів загальної середньої освіти, які є учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (додаток до наказу Міністерства освіти і науки України № 4.5/2303-21 від 06.08.2021 р.).

Згідно з Типовою освітньою програмою для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України № 235 від 19.12.2021 р.) наскрізний інтегрований курс «Культура добросусідства» рекомендований до викладання в обсязі 17 годин на рік. Адміністрація школи разом з учителем/вчителькою може спланувати його викладання в такий спосіб: або 1 година раз на два тижні упродовж навчального року (як вказано в доданому календарно-тематичному плануванні), або ж 1 година кожного тижня упродовж одного семестру. Якщо ЗЗСО обирає викладання «Культури добросусідства» в обсязі 35 годин на рік, то рекомендована кількість годин може бути відповідно збільшена вдвічі. Згідно з пояснювальною запискою до МНП «Культура добросусідства» учитель/вчителька може самостійно корегувати кількість часу, відведеного на кожне заняття, обирати на свій розсуд види діяльності, зазначені в програмі або в навчально-методичних матеріалах, чи пропонувати власні, а також може змінювати запропоновану авторами програми черговість тем.

Особливостями наскрізного інтегрованого курсу «Культура добросусідства» є спрямованість на формування ставлень, цінностей, розвиток особистих якостей і відпрацювання поведінкових навичок, що передбачає системну і тривалу співпрацю педагога/педагогині з дітьми. Тому деякі очікувані результати навчання є наскрізними, а саме: етична поведінка, конструктивне спілкування, співпраця для досягнення результату діяльності, підтримка добротності. Звертаємо увагу на певну складність та чутливість окремих тем і важливість відстежування емоційного стану школярів під час проведення деяких вправ. Про це в розробках також містяться відповідні нагадування. Окрім того, просимо звернути увагу, що деякі вправи на згуртування колективу, розвитку емпатії тощо передбачають тримання дітьми за руки, тому

просимо дотримуватися карантинних вимог, зокрема стежити, щоб діти вдягали захисні рукавички або до і після вправи ретельно мили руки.

Враховуючи різні технічні і просторові можливості закладу освіти, рівень підготовки дітей, кількість дітей у класах, обмеження в часі, відведеному на викладання предмета, автори методичних рекомендацій надали варіанти альтернативних видів діяльності та проведення занять за однією темою. Зауважимо, що всі пропоновані методичні матеріали є основою для творчості педагога/педагогині, який/яка налаштований(-а) на якісну реалізацію програми курсу.

Оскільки в умовах компетентісно орієнтованого навчання посилюється увага до роботи з формування навичок самоорганізації і самонавчання, уміння виокремлювати важливе й достовірне серед потоку інформації, автори пропонують низку завдань для самостійного опрацювання учнями. Також запропоновані завдання, що передбачають спільну роботу дитини з батьками вдома для вироблення навичок співпраці та взаємодії, дослідження традицій, історії і культури родини. Тож деякі види діяльності можуть бути рекомендовані як творче домашнє завдання або позаурочна активність, як ідеї для проведення цікавих інтерактивних ранкових зустрічей і годин спілкування, спільних заходів з батьками або з молодшими школярами.

У впровадженні курсу має віддаватися перевага діяльнісному підходу, який передбачає різноманітні активності: інтерактивні вправи, практичні роботи, дослідження, спостереження, моделювання та прогнозування, розв'язання ситуативних завдань, проєктну діяльність, роботу з різними джерелами інформації, використання цифрових пристроїв тощо. Автори рекомендують педагогам/педагогиням під час роботи з дітьми впроваджувати основні підходи для навчання в НУШ, зокрема дотримуватися умов і технології інтерактивного навчання, практикувати в навчанні підлітків принципи освіти дорослих тощо. Тож іще раз наголошуємо і просимо педагога/педагогиню під час роботи за курсом «Культура добросусідства» дотримуватися таких рекомендацій:

- акцентувати загальнолюдські цінності, наголошувати на тому, що об'єднує, та на особливостях, якими ми цікаві одне одному;
- базуватися на особистому досвіді дитини й членів її родини;
- використовувати абетковий принцип будь-якого переліку (культур, мов, об'єктів, персоналій тощо), бути політкоректними у використанні термінів;
- виокремлювати в кожній темі, у кожному занятті ціннісний і мотиваційний аспекти: дитина має розуміти, навіщо вона набуває певні знання, навички, емоції і як вона їх буде використовувати тут і зараз;
- вибирати завдання за принципом «краще менше, та краще», адаптувати до потреб та рівня розвитку дітей у класі і не прагнути досягнути весь запропонований матеріал;
- матеріал про різні культури, мови, персоналії, релігії тощо має подаватися в позитивному ключі або нейтрально;
- у «Культурі добросусідства» пріоритетним є знайомство з культурами, релігіями, мовами чи діалектами, які представлені в найближчому оточенні дитини – у громаді/районі/області;

- наведені в посібниках тексти діти не завчають і не переказують, а розповідають про своє ставлення до них, виокремлюють головну думку чи емоцію. Розуміння важливіше за знання тексту або фактів!

- наводити різні погляди на історичні факти, етимологію слова, ту саму подію тощо, ставити проблемні запитання;

- на заняттях з «Культури добросусідства» діти мають говорити більше, ніж учитель/вчителька;

- дотримуватися тематичного принципу – у «Культурі добросусідства» немає тем, присвячених тільки одній етнічній культурі чи релігії;

- не карати дитину за відповіді, які не подобаються або які, на вашу думку, є помилковими. У деяких вправах і творчих завданнях немає єдиної правильної відповіді – процес важливіший за результат;

- не виділяти дітей у класі за гендерною, конфесійною, етнічною та іншими ознаками;

- пропонувати здобувачам освіти завжди однаковий розмір текстів, присвячених історії та культурі різних груп, персоналіям тощо;

- діти мають йти з «Культури добросусідства» з позитивом і корисними практичними знаннями та навичками для життя.

Роботу над матеріалами кожної теми варто розпочинати з ранкової зустрічі з дотриманням методики її проведення. Окрім створення психологічно комфортної атмосфери в класному колективі, формування в учнів мотивації до навчальної діяльності, ранкова зустріч має пов'язуватись із темою заняття, плавно підводити дітей до певного навчального питання, компетентісно орієнтованого завдання, яке необхідно виконати в процесі подальшої навчальної діяльності.

У «Культурі добросусідства» автори віддавали перевагу формувальному оцінюванню. Детальні рекомендації щодо формувального і підсумкового оцінювання містяться в зазначених вище методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України.

Додаткові матеріали, особливо щодо регіонального компонента, ідеї для проведення цікавих занять і вправи також можна знайти в посібниках – Робочих зошитах для дітей і матеріалах для батьків і педагогів «Культура добросусідства» (частина 1–4, видання 2018–2021 рр.), які розроблялися за регіональним принципом, у збірках «Я. Ми. Країна» (видання 2021 р.), «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно» (видання 2019 р.) та інших, які розміщені за покликанням: <https://idcir.com.ua/kultura-dobrosusidstva/metodichna-pidtrimka/>